

Mondatszerkezeti jellemzők gyakorisági vizsgálata Peteei-, Kaffka- és Krúdy-novellákban

1. A századvég magyar irodalmának reprezentatív műfaja a novella; azáltal válik azzá, hogy mélyreható változásokon megy keresztül. Mikszáth novellaépítkezésére még a cselekményesség, a történetnek anekdotikus csattanóra kihegyezett bonyolítása jellemző, mégis magában hordja művészete — többek között hangulatisága, az idősíkok szabad kezelése folytán — a modernség csíráit. A századfordulónak azok a novellistái, akik korszerű művészi megoldásokat hoztak be a magyar prózaírásba, csaknem mindnyájan Mikszáth novellaművészetéből indultak ki, s nemcsak tematikailag: a dzsenti- vagy paraszttémák tekintetében, hanem különböző módon és mértékben művészi megoldásaikban is.

A változást, amelyen a novella átmegy, lirizálódásnak szokás nevezni (vö. pl. Gáspári László: A századvégi novella lirizálódásáról. NytudÉrt. 118. sz. Bp., 1983.); már nem a cselekmény érdekessége, újdonsága, fordulatosága a legfontosabb szerkesztési tényező; a helyzet, a reflexió, a hangulat érdekli az író, a hangulatteremtés fölébe nő a ténytyszerűségnek. A lírai prózának alapeleme a látomás: az *expresszív látomás* gyakran szorongó élmények — félelem, meghasonlottság, szenvedély — kivetülése, a lírai látomás emlékezést, realitást egybemosó, egységes időt (lírai időt) teremt, az emléket, valóságot, a múltat, a jelent lírai időtlenségbe fogja össze (vö. Czére Béla: Vita a Nyugatról. Szerk. Kabdebó Lóránt. Bp., 1973. 131—2.).

Mindez nem szünteti meg a novella cselekményességét, s általában megmaradnak az epikai műfajok sajátosságai is (bár funkciójuk megváltozik): az elbeszélő narrációja mellett fellelhetők a dialógusok, az átmeneti közlésformák — ez utóbbiak jó eszközei a látomásosság epikai megjelenésének stb.

1.1. Közismert megállapításnak számít, bár nem minden részletében dokumentálták eddig adatokkal, hogy a mondatszerkezet (és a mondatoknak egymáshoz fűződése) is lényeges változásokon megy át ekkor a múlt századi írók megoldásaihoz viszonyítva: a líraiság, az érzelmek kifejező-

dése kihat a mondatformálásra. A jelen dolgozat a modern törekvéseket előkészítő Petelei Istvánnak, valamint a századelő két nagy írójának, Krúdy Gyulának és Kaffka Margitnak novelláiból dolgoz fel ötöt-ötöt, mondat szerkesztésüket vizsgálva. A novellák és főbb mennyiségi adataik a következők:

Sor- szám	Jelzet*	Szerző, cím
1.	P 1	Petelei: A Csulakok 1889
2.	P 2	Petelei: Bimbófakadás 1893
3.	P 3	Petelei: A könyörülő asszony 1897
4.	P 4	Petelei: Két fehérnép 1898
5.	P 5	Petelei: A tolvaj 1905
6.	K 1	Krúdy: A fehérlábú Gaálné 1904
7.	K 2	Krúdy: A hóbertos Kaveczky 1807
8.	K 3	Krúdy: Zöld fátyol 1915
9.	K 4	Krúdy: A szívalakú hölgy titka 1933
10.	K 5	Krúdy: Hogyan lehet megszabadulni a kísértetektől 1925
11.	Ka 1	Kaffka: A jó barát 1907
12.	Ka 2	Kaffka: Neuraszténia 1908
13.	Ka 3	Kaffka: Asszonyok 1910
14.	Ka 4	Kaffka: Este 1911
15.	Ka 5	Kaffka: A Toronyalja utcában 1914

*A továbbiakban e jelzetek szerint hivatkozom a novellákra. R. R.

Lap	Bekez- dés	Mondat- egész	Mondat- egység	Szöveg- szó
14	68	239	410	1874
17	65	245	475	1969
15	38	198	408	1732
16	119	233	423	1958
19	65	210	505	1936
81	355	1125	2221	9469
10	35	124	261	1464
16	52	209	421	2322
9	27	85	252	1406
5	5	29	118	870
12	36	122	328	1797
52	155	569	1380	7859
10	45	111	256	1401
8	8	89	202	1228
11	35	130	289	1639
16	54	206	428	2101
13	43	136	358	1991
58	185	672	1533	8364

Az elbeszéléseket teljes terjedelmükben dolgoztam fel, s éppen e vizsgálati mód alapján vethető fel a kérdés: van-e hatása a mű műfajának és terjedelmének a mondat-, illetőleg a szövegszerkesztésre.

1.2. A dolgozat kvantitatív módszerrel készült. E módszer mondat- és szövegstilisztikai alkalmazásában elsősorban Deme László (Mondatszerkezeti sajátosságok gyakorisági vizsgálata. Bp., 1971.), Nagy Ferenc (Kvantitatív nyelvészet. Bp., 1972.; Kriminálisztikai szövegnyelvészet. Bp., 1980), Kelemen József (Magyar szövegek statisztikai feldolgozásának problémái. In: Nyelvfeldolgozás és dokumentáció. A tudományos tájékoztatás elmélete és gyakorlata. 11. sz. 1967. 61—73), Szende Tamás (Spontán beszédanyag gyakorisági mutatói. NytudÉrt. 81. sz. Bp., 1973) által kialakított szempontokat és módszereket vettem alapul saját módszerem kialakításához. A gépi feldolgozás az ELTE számítóközpontjában készült Vargha András matematikus irányításával.

Az ilyen kutatás nem állhat meg a vizsgált körbe tartozó jelenségek, tények egyszerű megszámlálásánál, hanem relatív (%-os) értékek megadása, valamint egyéb mutatók, számítások jobban felfedik a vizsgált anyag sajátosságait, meg lehet velük ragadni a lényeges vonásokat. Legközvetlenebbül és legtöbbit mondóan a szöveget a közvetlenül alatta levő nyelvi szint: mondatainak adatai jellemzik. A kvantitatív mondattani vizsgálat tehát fontos része a szöveg leírásának.

Annak a felismerésnek eredményeként, hogy a szöveg mennyiségi adatainak regisztrálása alkalmas eljárás ahhoz, hogy az író stílusát a maga egészében mutassa be, hiszen azt vizsgáljuk, milyen elemek milyen arányban fordulnak elő benne, az 1970-es évek közepétől megszorodtak az ilyen vizsgálatok, főként Deme László munkásságának hatására és módszerének felhasználásával.

Az egzakt eredmények megfelelő érveket adnak a kutató kezébe, nem alkalmasak azonban a szöveg művészi értékének meghatározására, nem pótolhatják a teljes műelemzést.

Továbbá a mondattani jelenségek statisztikai vizsgálatában figyelembe kell venni, hogy stilisztikai értékelhetőségüket némileg korlátozza az a tény, hogy a mondat közlésegség, a szövegnek alapegysége: stilisztikai értékének megállapításakor nem lehet elszakítani a szövegtől, szituációtól és a nyelven kívüli tényezőktől.

A különféle mondatformák a legkülönbözőbb tartalmak hordozására alkalmasak, ugyanaz a mondatszerkezet tehát többféle stilushatást keltethet (Vö. Herczeg Gyula: A mondatstilisztikai kutatás mint módszer. ANyT. XI, 141).

A fenti körülmények óvatosságra intenek az adatok felhasználásában, illetőleg megkívánják, hogy az eredményeket a közlés oldaláról vizsgáljuk. Másrészt viszont a mondatstilisztikai formák történetileg változó ka-

tegóriák: kialakulásuk, elterjedésük és háttérbe szorulásuk jellemző lehet egy-egy korszakra, stílusirányzatra, műfajra stb. Ily módon tehát, ha körültekintően választjuk meg a vizsgálandó mondatformákat, azok előfordulási arányai jól jellemezhetnek valamely szöveget, sőt valamely stílusirányt stb. is. Tudjuk azonban, hogy ez nem jelent teljes (nyelvi) leírást — nem regisztráljuk minden nyelvi szint adatait —, mégis sokat mond ennek, a közvetlenül a szöveg alatti szintnek a pontos jellemzése.

1.3. Vizsgálatom tárgyai epikai alkotások: szövegük nem homogén, az elbeszélő narrációját meg-megszakítják a szereplők idézett párbeszédei, s a narráció beolvadhat különféle átmeneti közlésformákba, pl. szabad függő beszédbe, belső monológba. Ezért adataimat nemcsak a szövegek egészére, hanem külön az elbeszélő narrációjára és a szereplők beszédére nézve is, ahol pedig ezek mennyisége is értékelhető statisztikailag, az átmeneti közlésformákra lebontva is közlöm.

A mondatalkotás több jellemző sajátosságában számottevő különbség figyelhető meg adataim alapján a narratív és a párbeszédes részletek között, mégis szükséges a szövegegészek adatait együtt is szemlélni, hiszen a prózai epikában a párbeszéd stílusa nemcsak az alakok egyéniségéhez, műveltségéhez, lelkiállapotához stb. igazodik, hanem még inkább az író sajátos kifejezőmódjához.

A következő táblázat a közlésformák megoszlását mutatja a szövegekben:

	Az elbeszélő narrációja		A szereplő elbeszélése		A szereplő beszéde		Szabad függő beszéd		Communis opinio		Belső monológ		Idézett szöveg	
	A	%	A	%	A	%	A	%	A	%	A	%	A	%
P 1	234	57,1			154	37,6	22	5,4						
P 2	329	69,3			39	8,2	107	22,5						
P 3	144	35,2			258	63,2	6	1,5						
P 4	224	53,0			199	47,0								
P 5	45	8,9	234	64,2	133	26,2	3	0,6						
	44,7				36,46%									
K 1	192	73,6			53	20,3	15	5,7	1	0,4				
K 2	316	57,1			102	24,2	3	0,7						
K 3	121	48,0			130	51,6							1	0,4
K 4	99	83,9			17	14,4	2	1,7						
K 5	206	62,8			96	29,3	26	7,9						
	68,68%				27,96%									
Ka 1	167	65,2			59	23,0	30	11,7						
Ka 2	102	50,5									100	49,5		
Ka 3	165	57,1			62	21,5	58	20,1	4	1,4				
Ka 4	119	27,8			184	43,0	125	29,2						
Ka 5	158	44,1			163	45,5	37	10,3						
	48,55%				33%									

1.4. A vizsgálat szempontjait úgy alakítottam ki, hogy az adatokkal a mondatok terjedelme, hosszúsága, a mondategység és a mondategész* szerkezete, valamint a szövegkoherencia erőssége és jelöltsége jellemezhető legyen. A jellemzőket egy-egy mondategységre vonatkoztatva állapítottam meg, de olyan módon, hogy a mondategész és a bekezdés milyenségét, illetőleg nagyságát megmutassák: a mondategységnek a mondategészben, a bekezdésben elfoglalt sorrendi helyét, a mondategészbe való kapcsolódásának módját, szavainak számát is meghatároztam, s az itt szereplő szerzőkön kívül Mikszáth-, Jókai- és Móricz-novellákból is vannak adataim.

Itt most csak a mondat terjedelmére és a mondategész szerkezetére vonatkozó anyagot tudom közölni, terjedelmi okokból.

2. A mondategység és mondategész terjedelmét a benne előforduló összes szó számával jellemzem, tehát a viszonzyszókat is szövegszónak tekintem. Ezáltal a szövegegész terjedelmét is ki lehet fejezni a benne előforduló szövegszók számával.

2.1. A gépi feldolgozás anyaga továbbá megadta a mondategység terjedelmének különféle átlagértékeit, a számtani középérték mellett a modust és a mediánt is. A modus a leggyakoribb érték, a medián pedig az a pontérték, amelynél — a matematikai meghatározás szerint — az esetek fele magasabb, a másik fele alacsonyabb; a medián tehát nem reagál olyan érzékenyen a szélsőséges értékekre, mint a számtani középérték (átlag).

Józef Mistrik szerint (Egzakt módszerek a stilisztikában. In: A nyelvtudomány ma. Bp., 1973. 476) stilisztikailag értékelhető e három érték egymáshoz való viszonya. „Minél közelebb áll a nullához az egyes középértékek eltérése, annál sztereotipabb, ritmikusabb a szöveg felépítése.” — „A stilisztikai tipológia szempontjából a nullától való eltérés mutatójának akkor a legnagyobb a jelentősége, amikor a szöveget elhelyezzük azon a stilisztikai tengelyen, melynek egyik végpontja a spontán társalgási nyelv, a másik pedig a szembeötlően stilizált nyelv stílusa. Ezek a középértékek részint a szöveg azon tulajdonságát jelzik, amelyet a konstruktív típusok eloszlásának köszönhet, részint a szövegnek azt a jellegét, ami a mondathosszúságok váltakozása révén létrejött mondatok között fellépő viszonyokban nyer kifejezést.”

Adataimat — megfelelő magyar nyelvi feldolgozások híján — nincs módomban e módszer szerint egybevetni sem a „spontán társalgási nyelv”, sem a „szembeötlően stilizált nyelv” mutatóival, szövegeim tehát egymáshoz viszonyítva vizsgálhatók.

Az átlagértékek különbségeit a következő táblázat foglalja össze, a könnyebb áttekinthetőség kedvéért kerek számokban:

*A terjedelem, a hosszúság, a mondategész és a mondategység szakkifejezéseket abban az értelemben használom, ahogyan Deme László kialakította Mondatszerkezeti sajátságok gyakoriságl vizsgálat c. könyvében (Bp., 1971).

A szövegegészekben		A narrációban		A szereplők beszédében	
Az átlag és a medián különbsége	A modulus és a medián különbsége	Az átlag és a medián különbsége	A modulus és a medián különbsége	Az átlag és a medián különbsége	A modulus és a medián különbsége
A Petelei-novellákban:					
4 szövegben 1,00	3 szövegben -1	4 szövegben 1,00 alatt	3 szövegben 0	Minden szövegben 1,00 alatt	3 szövegben -1
1 szövegben 1,00 fölött	2 szövegben 0	1 szövegben 1,00 fölött	1 szövegben -2		1 szövegben +1
			1 szövegben -1		1 szövegben 0
A Krúdy-novellákban:					
4 szövegben 1,00 alatt	1 szövegben +1	Minden szövegben 1,00 alatt	3 szövegben -1	Minden szövegben 1,00 alatt	3 szövegben -1
1 szövegben 1,00 fölött	2 szövegben 0		2 szövegben nincs leggyakoribb érték		1 szövegben -3 1 szövegben nincs leggyakoribb érték
A Kaffka-novellákban:					
4 szövegben 1,00 alatt	2 szövegben -2	Minden szövegben 1,00 alatt	2 szövegben -1	2 szövegben 1,00 alatt	1 szövegben -2
1 szövegben 1,00 fölött	1 szövegben -1 2 szövegben 0		1 szövegben -2	1 szövegben 1,00 fölött	2 szövegben 0

Ebből az egyszerűsített táblázatból jól látható, hogy szélsőséges eltéréseket egyik szöveg sem mutat, a számtani közép és a medián értékének különbsége (szerzőnként egy-egy novella kivételével) csak néhány tizedre tehető.

Különbség — méghozzá valamivel nagyobb, tehát stilisztikailag értékelhető különbség — van azonban az elbeszélő narrációja és a párbeszédes szövegrészek adatai között, vagyis a közlésformák különbségeit jól kifejezi e vizsgálati eredmény.

2.2. A gépi feldolgozás azt is lehetővé teszi, hogy a szószám szórásértékeit, illetőleg az ebből adódó szóródási sávot stilisztikai jellemzőként figyelembe vegyük. Nagyobb szórásértékek jellemzők Kaffka Margit novelláira (1—10, 2—10, 3—10 szószámhatáron belül van a mondategységeknek mintegy kétharmad része). A Krúdy-novellák között található egy kiemelkedően magas szórásértékű: 5,81. Ez, „A szívalakú hölgy titka” című elbeszélés egyéb mondat szerkezeti sajátságokban is különleges helyet foglal el a vizsgált szövegek között. Az említett magas szórásérték azt jelenti, hogy a mondat egységek szószámának szóródási sávja 2—13 között van. A Petelei-novellák alacsony szórásértékeket mutatnak: egyenletes a mondat egységek hosszúsága.

Az elbeszélő narrációjának és a szereplők beszédének különbségei itt is határozottan jelentkeznek; a szereplők beszéde kisebb szóródási sávon belül mozog, mint a narratív szövegrészek. (Vö. más vonatkozásban — a nyelvjárásosság szempontjából — Sebestyén Árpád tanulmányával: A tájnyelv mint stíluseszköz Móricz Zsigmond műveiben. MNy. XVIII, 24—30.)

Az adatokból megállapítható, hogy a mondat egységek szószámának szóródási adatai egyaránt jellemzőek a szerző stílusára és a közlésformák szerint elkülönülő szövegegységek stílusára.

2.3. Ha a mondat egységek szószámának átlagait nézzük, kiderül, hogy ahhoz a 4 és 5 közötti átlaghoz, amelyet Nagy Ferenc Kriminallisztikai szövegnyelvész (Bp., 1930. 35) c. monográfiájában és Szabó József néprajzi vizsgálatai kapcsán (A mondat terjedeleme vizsgálata nyelvjárási szövegekben. Nyr. CV, 469) közöl, valamint e sorok írójának Mikszáth-novellákon végzett vizsgálata is kimutatótt, Petelei adatai állnak közel, azaz ő közelít leginkább az élőbeszédhez, Krúdy és Kaffka adatai lényegesen 5 fölött helyezkednek el: 5,94—5,54.

Az egyes szövegcsoportokon belül világosan különbség tehető a narratív részek és a párbeszédes részek között. A narratív részek szó/mondat egység arányai (illetve ezek szerzőnként összesített átlagai) Mikszáth, Móricz és Petelei novelláiban csaknem egy-egy egész számmal magasabbak a szövegegységeken mérhető átlagoknál. Ez a megállapítás minden szerzőre, külön-külön minden egyes szövegre és a szerzőnként összesített átlagokra is érvényes. A párbeszéd átlagai ismét eltérnek a szövegegységeken mért

eredményektől: általában egy-egy egész értékkel alacsonyabbak, tehát a narratív részekénél már csaknem két egésszel alacsonyabb értékűek. Kaffka Margit és Krúdy Gyula novelláiban a párbeszédes részek tagmondathosszúsága közel áll a többi szerzőéhez, az elbeszélő narrációja viszont sokkal nagyobb szószámú mondategységekből épül fel. Kaffka vizsgált elbeszélései narratív részleteinek összesített átlaga 6,58, a szereplők beszédéé 3,47. Krúdynál a megfelelő értékek: 6,55 és 4,10.

2.4. Deme László mondat szerkezeti vizsgálatai nyomán szokássá vált számba venni az ultrarövid (1—3 szavas) mondat egységeket. Mivel vizsgálatomban nem a mondat egész, hanem a mondat egység a kiindulási alap, ezeknek az adatait áll módomban bemutatni. Tapasztalatom szerint nagyrészt a kétszavasok határán belül jelentkezik egy mondat tanilag is jellemző típus: a tagolatlan mondat egységek (a mondatban szervetlenül beilleszkedő felkiáltások, megszólítások) csoportja, ezért az 1—2 szavas mondat egységek s z á z a l é k o s előfordulási arányait vetem össze vizsgált szövegeimben.

	A szöveg- egységekben	A narrá- cióban	A párbe- szédben
Petelei novellái:			
1 szavas	11,2 %	3,9 %	24,3 %
2 szavas	15,18 %	10,9 %	20,7 %
Összesen	26,38 %	14,8 %	45,0 %
Krúdy novellái:			
1 szavas	5,94 %	2,3 %	17,8 %
2 szavas	7,68 %	5,04 %	14,2 %
Összesen	13,62 %	7,34 %	32,0 %
Kaffka novellái:			
1 szavas	11,04 %	5,32 %	17,5 %
2 szavas	10,7 %	7,5 %	15,6 %
Összesen	21,74 %	12,82 %	33,1 %

A három szerző közül Petelei „kedveli” legjobban az 1—2 szavas mondat egységeket (az ő adatai e tekintetben Mikszáthéhoz és Móriczéhoz állnak közel), a szószámátlag is a Petelei-szövegekben a legalacsonyabb; s nála a legmagasabb az 1—2 szavas mondat egységek előfordulásának különbsége a párbeszédes és a narratív részekben, azaz a párbeszédek drámai mondat szerkesztése erősen elüt az elbeszélő-leíró részletek nyugodtabb, egyenletesebb mondataitól:

Petelei:	45 %—14,8 % = 30,2 %
Krúdy:	32 %—7,34% = 24,66%
Kaffka:	33,1%—12,82% = 20,28%

Petelei novellái mondategész-terjedelmének átlagai is szembeötlően egyöntetűek, s lényegesen kisebb értékeket mutat a többi szerzőénél; Mikszáth, Móricz 11 körüli átlagainál is:

P	1	7,84	-0,57	(Az átlagtól való eltérés)
	2	8,03	-0,38	
	3	8,74	+0,33	EGYSÉGES
	4	8,40	-0,01	
	5	9,21	+0,80	
Összesen:		8,41	(0,16)	(Az átlagtól való legnagyobb eltérés)
K	1	11,80	-1,99	SZÓRT
	2	11,11	-2,70	
	3	16,54	+2,73	
	4	30,00	+16,19	
	5	14,72	+0,91	
Összesen:		13,81	(+15,14)	
Ka	1	12,62	+0,18	KISSÉ SZÓRT
	2	13,79	+1,35	
	3	12,60	+0,16	
	4	10,19	-2,25	
	5	14,63	+2,19	
Összesen:		12,44	(+2,63)	

3. A mondatrész hosszúságát — Deme László módszerének megfelelően, (i. m. 136—61) — a benne foglalt mondategységek számával fejezem ki, s bemutatom a szerkesztettségi mutatójukat is, amelyet Deme László módszere szerint a mondategységek és a mondategészek hányadosaként számíthatunk ki. Ugyanilyen módszerrel nemcsak a mondategész, hanem a bekezdés is jellemezhető, mégpedig mind a bekezdés és a mondategész, mind a bekezdés és a mondategység viszonylatában.

	Mondategész- bekezdés	Mondategység- bekezdés		Mondategység-- mondategész	
P 1	3,51	6,03	-0,84*	1,72	-0,27
2	3,77	7,31	+0,44	1,94	-0,05
3	4,71	9,71	+2,84	2,06	+0,07
4	1,92	3,55	-3,32	1,82	-0,17
5	3,23	7,77	+0,90	2,40	+0,41
Összesítve	3,428	6,874		1,988	
K 1	3,54	7,46	-4,16	2,10	-0,07
2	4,02	8,10	-3,42	2,01	-0,76
3	3,18	9,33	-2,19	2,96	+0,19
4	5,08	23,6	+12,08	4,07	+1,30
5	3,39	9,11	-2,41	2,69	-0,08
Összesítve	3,98	11,52		2,766	
Ka 1	2,47	5,69	-5,49	2,31	+0,01
2	11,1	25,3	+14,2	2,27	-0,03
3	3,71	8,26	-2,84	2,22	-0,08
4	3,81	7,93	-2,17	2,08	-0,22
5	3,16	8,33	-2,77	2,63	+0,33
Összesítve	4,85	11,102		2,302	

A bekezdés és a mondategész hosszúságának adatai nem teljesen párhuzamosak egymással, bár mutatnak bizonyos összefüggést. A kiugróan hosszú bekezdésekből álló Krúdy-elbeszélés, „A szívalakú hölgy titka” (K 4) mondatainak szerkesztettségével is kitűnik. Petelei e vizsgálata szerint is rövidmondatosnak minősül, és bekezdései is rövidebbek a két másik szerzőnél. A szövegnek ez a tagoltsága részben magyarázható azzal, hogy Petelei szövegét a szereplők párbeszéde nagyobb mértékben tördeli részekre, mint Krúdy vagy Kaffka folyamatosabb szövegét. Petelei öt novellájában a szöveg 36,46%-a a szereplők párbeszéde, Krúdynál 27,96%, Kaffkánál 33% a megfelelő érték; Kaffkának négy novellája alapján számolva, az egyik ugyanis, a „Neuraszténia” (Ka 2) szövege nagyrészt belső monológ, s párbeszédet egyáltalán nem tartalmaz. A Kaffka- és a Krúdy-novellák mondategészeinek szerkesztettségi mutatói (az általam számított értékek) nem térnek el Nagy Ferenc adataitól, Kaffka szinte azonos az

*A plusszal, mínusszal jelelt számok az átlagtól való eltérést mutatják. R. R.

impresszionistának minősítettekkel. Az impresszionista prózastílus statisztikai vizsgálata című tanulmányában (MNy. LXXIX, 31) foglaltak szerint a vizsgált impresszionista novella- és regényrészletek mondategység/mondategész aránya 2,36. Deme László szerkesztettségi mutatóival összevetve (a közlő prózáé 1,9, a fejtegető prózáé 2,4) Krúdy, Kaffka mutatói — hozzátehetjük: Mikszáthé is — a fejtegető; Peteleie a közlő prózához állnak közel.

4. Deme László mutatói közül a bonyolultsági mutató az összetett mondatbeli kapcsolások jellemzésére szolgál, annak számát adja meg. „A kapcsolások számának általános képlete minden mondategészre (ha a kapcsolásnak a *c o n j u n c t i o* szóból alakított *c* jelet adunk): $c = n - 1$; és itt n a mondategészben foglalt mondategységek száma” (Deme i. m. 163—4). Ez számítható az összes mondat (c/m), illetőleg csak az összetett mondatok ($c/öm$) figyelembevételével — ez utóbbi ad reálisabb képet, ugyanis kapcsolásra csak az összetett mondatban van alkalom. Mindkét változatot bemutatom:

	C/m	C/öm
P 1	0,715	1,486
2	0,923	1,664
3	1,040	1,747
4	0,815	1,681
5	1,393	2,409
Összesítve	0,969	1,815
K 1	1,038	1,702
2	1,014	1,643
3	1,964	2,455
4	3,068	3,869
5	1,688	2,263
Összesítve	1,423	2,109
Ka 1	1,306	2,042
2	1,244	1,866
3	1,223	2,239
4	1,632	2,413
5	1,077	1,819
Összesítve	1,279	2,072

Az adatok ismét dokumentálják Petelei rövidmondatosságát. Krúdy és Kaffka mutatóihoz közel áll a Mikszáth-i mutatók átlaga (1,338—2,116)

5. A mondat szerkezet milyenségét a kapcsolások fajtáinak (mellé- és alárendelés, átmeneti, laza és szerves formák) számbavétele mellett jellemezhetjük azzal is, hogy megállapítjuk: a mondat egységek milyen mélységi szinten kapcsolódnak egymáshoz, azaz az abszolút főmondatokhoz (Deme László kifejezésével a beszéd szintjén álló mondat egységekhez) viszonyítva hányadik fokon rendelődnek alá. A szinteződés fogalmát és a mélységi mutatók kidolgozásának elvi kérdéseit Deme László kutatásaiból ismerjük; a mutató gyakorlati kiszámításához B. Fejes Katalin módszerét vettem át (Deme i. m. 186—214; ill. B. Fejes: Egy korosztály írásbeli nyelvhasználatának alakulása. Bp., 1981. 26—30).

A szintek szerinti megoszlás itt következő táblázatai megmutatják, hogy a hatodik szinten (ötödfokú alárendelés) már csak jelentéktelen számú mondat egység helyezkedik el. A vizsgálati anyag tanúsága az, hogy a szintmélység szerinti eloszlás nem függ a novellák terjedelmétől, hanem a nagyobb szintmélységek hiánya, illetőleg előfordulása az egyéni stílust, mondat szerkesztési módot jól jellemzi. Kaffka és Petelei — erősen mellérendelő, illetve lazább mondat szerkesztésű — prózájában már a 4. szint (harmadfokú alárendelés) is csak elvétve fordul elő, s a beszéd szintjén álló mondat egységek aránya náluk a legmagasabb. (Krúdynál az 5—6., Mikszáthnál a 7. szint is előfordul.)

Nyilvánvaló azonban, hogy nem ezekkel a ritka „mélységű” egyes példákkal jellemezzük reálisan a szerzők mondat szerkesztését, hanem sokkal inkább az 1—2. szint arányaival. Ebből leolvasható, hogy Krúdy szövegeiben gyakoribb az alárendelés, mint Peteleinél és Kaffkánál. (Mikszáth 1—2. szinten levő mondat egységei a Krúdyéhoz hasonló arányban fordulnak elő.)

	1. szint		2. szint		3. szint		4. szint	5. szint	6. szint
P	1	314	76,6 ⁰ / ₀	87	21,2 ⁰ / ₀	8	2,0 ⁰ / ₀	1	0,2 ⁰ / ₀
	2	362	76,2 ⁰ / ₀	102	21,5 ⁰ / ₀	11	2,3 ⁰ / ₀		
	3	326	79,9 ⁰ / ₀	74	18,1 ⁰ / ₀	7	1,7 ⁰ / ₀	1	0,2 ⁰ / ₀
	4	345	81,6 ⁰ / ₀	69	16,3 ⁰ / ₀	9	2,1 ⁰ / ₀		
	5	367	72,7 ⁰ / ₀	115	22,8 ⁰ / ₀	20	4,0 ⁰ / ₀	3	0,6 ⁰ / ₀
K	1	184	70,5 ⁰ / ₀	58	22,2 ⁰ / ₀	15	5,7 ⁰ / ₀	2	0,8 ⁰ / ₀
	2	314	74,6 ⁰ / ₀	94	22,3 ⁰ / ₀	12	2,9 ⁰ / ₀	1	0,2 ⁰ / ₀
	3	140	55,6 ⁰ / ₀	87	34,5 ⁰ / ₀	21	8,3 ⁰ / ₀	4	1,6 ⁰ / ₀
	4	54	45,8 ⁰ / ₀	33	28,0 ⁰ / ₀	17	14,4 ⁰ / ₀	9	7,6 ⁰ / ₀
	5	185	56,4 ⁰ / ₀	103	31,4 ⁰ / ₀	31	9,5 ⁰ / ₀	8	2,4 ⁰ / ₀
Ka	1	200	78,1 ⁰ / ₀	49	19,1 ⁰ / ₀	5	2,0 ⁰ / ₀	2	0,8 ⁰ / ₀
	2	164	81,2 ⁰ / ₀	37	18,3 ⁰ / ₀	1	0,5 ⁰ / ₀		
	3	219	75,8 ⁰ / ₀	62	21,5 ⁰ / ₀	8	2,8 ⁰ / ₀		
	4	333	77,8 ⁰ / ₀	86	20,1 ⁰ / ₀	9	2,1 ⁰ / ₀		
	5	270	75,4 ⁰ / ₀	71	19,8 ⁰ / ₀	13	3,6 ⁰ / ₀	4	1,1 ⁰ / ₀

Δ mélységi mutató

Az 1 tagmondatosak nélkül

P	1	1,258	1,381
	2	1,261	1,357
	3	1,223	1,317
	4	1,205	1,293
	5	1,324	1,402
			1,350
K	1	1,394	1,490
	2	1,287	1,360
	3	1,551	1,594
	4	1,974	2,028
	5	1,588	1,645
			1,623
Ka	1	1,253	1,303
	2	1,193	1,232
	3	1,269	1,343
	4	1,242	1,309
	5	1,304	1,353

A szerkesztettségi, a bonyolultsági és a mélységi mutató között természetes, de nem mechanikus összefüggés áll fenn: ha nagyobb a mondat-hosszúság, több a kapcsolás, s nagyobb a valószínűsége annak is, hogy a mondategységek több szinten helyezkednek el. A laza és a mellérendelő kapcsolások azonban — az esetleges soktagmondatúság ellenére — nem befolyásolják a szintmélység alakulását, így a mélységi mutató nem okvetlenül „követi” a többi mutató növekedését, illetőleg csökkenését.

6. A Deme-féle mutatók szerinti vizsgálaton kívül a mondattani sajátságokat bemutató táblázatokból olyan részeredmények is leolvashatók, amelyek minden valószínűség szerint általában jellemzik a magyar szövegek mondatszerkesztését — ezek közé sorolnám azt, hogy valamennyi vizsgált szövegemben, a szövegegészeket tekintve, a leggyakoribb mondategység a beszéd szintjén álló abszolút főmondat; hogy az alárendelt mondategységek között csaknem minden vizsgált szövegemben kisebb $\frac{0}{0}$ -ban fordulnak

Állítmányi, alanyi, tárgyi mellékmondat		Határozói, jelzői mellékmondat		Állítmányi, alanyi, tárgyi mellékmondat		Határozói, jelzői mellékmondat		Állítmányi, alanyi, tárgyi mellékmondat		Határozói, jelzői mellékmondat				
P 1	36	8,8 ⁰ / ₀	60	14,6 ⁰ / ₀	K 1	14	5,4 ⁰ / ₀	63	24,1 ⁰ / ₀	Ka 1	18	7,0 ⁰ / ₀	38	14,9 ⁰ / ₀
2	59*	12,4 ⁰ / ₀	54	11,4 ⁰ / ₀	2	36	8,6 ⁰ / ₀	71	16,9 ⁰ / ₀	2	14	6,9 ⁰ / ₀	24	11,9 ⁰ / ₀
3	24	5,9 ⁰ / ₀	58	14,2 ⁰ / ₀	3	25	9,9 ⁰ / ₀	87	34,6 ⁰ / ₀	3	22	7,6 ⁰ / ₀	48	13,6 ⁰ / ₀
4	25	5,9 ⁰ / ₀	53	12,5 ⁰ / ₀	4	4	3,4 ⁰ / ₀	60	50,8 ⁰ / ₀	4	56*	13,1 ⁰ / ₀	38	8,9 ⁰ / ₀
5	66	13,1 ⁰ / ₀	72	14,3 ⁰ / ₀	5	21	6,4 ⁰ / ₀	122	37,2 ⁰ / ₀	5	42	11,8 ⁰ / ₀	46	12,9 ⁰ / ₀

A szervesen mondat egységek %-os előfordulása:

		A szövegegészben		A narrációban		A szereplők beszédében	
P	1—5		6,02 ⁰ / ₀		1,2 ⁰ / ₀		11,1 ⁰ / ₀
K	1—5		3,8 ⁰ / ₀		1,38 ⁰ / ₀		11,2 ⁰ / ₀
Ka	1—5		6,54 ⁰ / ₀		1,5 ⁰ / ₀		10,02 ⁰ / ₀

Közbeékelte mondat egységek %-os előfordulása:

		Állítmányi, alanyi, tárgyi mm.	Határozói, jelzői mm.	Szervesen mondat egys.	Főmondat	Összesen
P	1—5	0,04 ⁰ / ₀	1,00 ⁰ / ₀	0,7 ⁰ / ₀	0,26 ⁰ / ₀	2,0 ⁰ / ₀
K	1—5	0,08 ⁰ / ₀	1,82 ⁰ / ₀	0,14 ⁰ / ₀	0,04 ⁰ / ₀	3,08 ⁰ / ₀
Ka	1—5	0,16 ⁰ / ₀	1,52 ⁰ / ₀	0,62 ⁰ / ₀	0,3 ⁰ / ₀	2,60 ⁰ / ₀

* Az aláhúzás azt jelzi, hogy — gyakoribb aránytól eltérően — itt az állítmányi, alanyi, tárgyi mm. fordul elő sűrűbben.
R. R.

elő a szorosabb nyelvtani kapcsolású állítmányi, alanyi, tárgyi mellékmondatok, mint a grammatikailag valamivel lazább határozói, jelzői mellékmondatok. Szabó József adatai (A mondat szerkesztés nyelvészeti vizsgálata a nagykovácsi nyelvjárásban. Bp., 1983. 74—122.) is a fenti feltevésemet valószínűsítik.

Másrészt viszont, ezeken a sajtóságon kívül olyan összefüggésekre is rá lehet mutatni, amelyek valamely korszak nyelvét és stílusát, illetőleg egy-egy vizsgált szerző nyelvhasználatát, stílusát minősítik.

Az így nyert adatokból a következők szerint látható, hogy bizonyos szerkesztési formák a nyelv és a stílus változásával hogyan tűnnek fel, illetőleg avulnak el.

A mellérendelő értékű, alárendelő formájú mondat egységek
% -os előfordulása:

	Vonatkozó névmási kötőszós	Egyéb alárendelő kötőszós	Összesen
P 1—5	0,3%	0,066%	0,366%
K 1—5	0,82%	0,24%	0,86%
Ka 1—5	0,06%	—	0,06%

A fenti táblázatokban közölt adatokhoz hozzá kell fűzni, hogy a szerzetlen és a közbeékelte mondat egységek nagyobb száma az életszerű, élőbeszédszerű stílus jellemzője: az általam vizsgált Mikszáth-novellákban számottevően gyakoribb, mint az itt tárgyalt szerzőkében. A közbeékelte mondat egységek kedvelése, úgy látszik, hasonló elbeszélői magatartást tükröz. Mikszáth mellett Krúdy, Jókai viszonylag magas értékkel szerepelnek (Mikszáth 3,409%; Krúdy 3,08%; Jókai 2,885%).

E szempontokat tekintve is megfigyelhető a különbség az elbeszélő narrációja és a szereplők beszéde szövegrészleteiben kialakuló arányok között. A szerzetlen mondat egységek főként a szereplők beszédeben fordulnak elő sűrűn, ezzel szemben a közbeékelte az elbeszélő narrációjának jellemző mondatformája.

A mellérendelő értékű, alárendelő formájú mondat egységek jelenléte — illetőleg hiánya — más okokkal magyarázható. Erre a mondat típusra a nyelvészeti és a nyelv művelő munkák már régen felhívták a figyelmet. Klemm Antal Magyar történeti mondat tana szerint (Bp., 1928. 482) a vonatkozó névmásokat mint kötőszókat „lat. ném. mintára az elbeszélés, fejtegetés folytatására is használják, holott a magyar mutató névmással (és, de, azonban, pedig, tehát, ugyanis, mert kötőszóval kapcsolatban) mutat vissza”. Klemm hivatkozik azokra a szerzőkre, akik nyelv művelő szempontból mint idegenszerűséget hibáztatták a szóban for-

gó szerkezetet; Szarvas Gábor már a Nyr. IV. évfolyamában írt róla cikket, később Simonyi Zsigmond, Dengl János, Zolnai Gyula és mások foglalkoztak vele. (Mai nyelvűvelésünk nem az idegenszerűséget hibáztatja benne, csak akkor szól ellene, ha használata folytán félreérthetővé válik a közlés.)

A nyelvűvelés tehát már a múlt század hetvenes éveiben tanácsolta e szerkesztési mód kerülését, ez is oka lehet annak, hogy a vizsgált szépírók szövegeiben, az idő előrehaladtával, egyre csökken. Mikszáthnál még nagyobb arányú a használata (6,633%); ő bizonyára fiatal korának frott nyelvi szokásait követve élt vele. Használatában — s így értékeljük a nyelvi formának a Krúdy-szövegekben való nagyobb gyakoriságát is — régies ízt érzünk ki ebből a mondatformából.

7. Azok a mondategységek, amelyek hat vagy annál több mondategységből állnak, nem alkotnak statisztikailag értékelhető halmazt vizsgált anyagomon belül, mert számarányuk a többi mondategységéhez viszonyítva csekély, érdemes azonban a szerkezetüket az eddigieknél részletesebben, újabb szempontok alapján is jellemezni, mivel ezeknek a — viszonylag hosszabb — összetett mondatoknak a szerkesztése sok mindent elárulhat az író, illetőleg a vizsgált mű stílusáról.

A stílus eleveenségének, életszerűségének jellegzetes megnyilvánulása az, ha az elbeszélői narráció és a szereplők beszéltetésének különféle formái (közlésformák) mozgékonyan váltják egymást, akár egy-egy mondategészen belül is. (Mikszáth stílusának eleven, játékos vibrálását nagyrészt éppen e váltásokban való nem mindennapi ügyessége adja.) Ezért — a szerkezeti formák minősítésén kívül — azt vizsgáltam, van-e efféle váltás a mondatokban. Amelyekben pedig a szereplők beszédének idézése is fellelhető, ott megvizsgáltam, hogyan (az idéző mondategységben milyen bevezető igével, illetőleg anélkül) kapcsolódik az idézet a mondategész folyamatába.

A Petelei-novellákban 24 ilyen hosszúságú mondategész fordul elő. Mondatformái nem változatosak. Egy mondat kivételével vegyes kapcsolásiak (1 tisztán mellérendelő), a közlésformák csak ritkán váltakoznak egy-egy mondategészen belül; csak a szereplő beszéde fordul elő az írói narrációhoz kapcsolva. Az idézés módja is egyszerű, természetes: a 14 ilyen mondatból 12-ben beszédtevékenységet, mondást jelentő ige vezet be az idéző mondategységben az idézetet, két mondatban nincs bevezető ige.

Krúdy mondatformálása változatosabbnak bizonyul, több lehetőséggel él: a 31 összetett mondatból 13-ban váltódik a közlésforma, s az idéző igék is többféle szemantikai tartalmúak.

A Kaffka-novellák hosszú mondatai szerkezetileg mind vegyes kapcsolásiak; a közlésformák tekintetében változatosak: az írói narráció mellett szabad függő beszéd vagy belső monológ is megjelenik egy-egy mondategészen belül.

Ez kedvelt szerkesztési eljárása Kaffkának Murvai Olga megfigyelése szerint is: „a szabad függő beszédet egy-két szavas írói kommentárral vezeti be, amellyel tisztázza az új alaphelyzetet, esetleg továbbviszi a cselekményt, helyszínt vagy időpontot változtat, s csak ez után következik szabad, függő közlésként a lassító, fékező mozzanat: a reflexió”. (Szöveg-szerkezet és stílusforma Kaffka Margit novelláiban. In: Tanulmányok a magyar impresszionista stílusról. Bukarest, 1976. 109). Szereplő beszédének idézése itt csak egy mondategységben található, s az beszédtevékenységet jelentő igével vezetődik be. Az adatokat a fenti leíráshoz a következő táblázat mutatja, előrebocsátom hozzá a jelzések feloldását:

A: Az elbeszélő narrációja

B: A szereplő beszéde

C: A szereplő elbeszélése

D: Narráció és a szereplő beszéde

E: A szereplő elbeszélése és a szereplő beszéde

F: Szabad függő beszéd

G: Narráció és szabad függő beszéd

H: Narráció és függő beszéd

I: Belső monológ

1. Tiszta alárendelő mondat

2. Tiszta alárendelő mondat szervetlen tagmondattal (modális mondatrészlettel)

3. Vegyes kapcsolású mondat

4. Vegyes kapcsolású mondat szervetlen tagmondattal (modális mondatrészlettel)

5. Vegyes kapcsolású mondat szervetlen elemmel (megszólítással és felkiáltással)

6. Vegyes kapcsolású mondat modális mondatrészekkel, megszólítással, felkiáltással

7. Vegyes kapcsolású mondat lazán kapcsolódó tagmondattal

8. Vegyes kapcsolású mondat lazán kapcsolódó tagmondattal, megszólítással, felkiáltással

I. Az idéző mondategységben levő ige v. igenév beszédtevékenységet jelent

II. Az idéző mondategységben levő ige v. igenév mimikát fejez ki

III. Több idézet van egy mondatban

IV. Az ige gondolkodási folyamatot fejez ki

V. Egyéb jelentésű ige

8. Témájuk, koruk, terjedelmük, alkotómódszerük tekintetében többé-kevésbé különböző, bár azonos műfajú műveket vizsgáltam, az összevetés mégsem lehetetlen: mind a kimutatott egyezések, mind a különbségek elárulnak jellemző tulajdonságokat a szövegekről, ha néhány mutatót összevetünk.

Legfeltűnőbbek az egyezések. De érzékelhetők az adatokból az egyéni stílusbeli különbségek. Petelei finom, elmélyült, tragikus légkörű — a de-rút csak igen ritkán felvillantó — novellái tiszta, a dekorativitást, a bonyolult mondat szerkesztést kerülő nyelvi megoldásokkal szólalnak meg; rövidke a mondat egységek, a mondat egészek, a bekezdések; mélységi mutatója azonban nem tér el lényegesen a többi szerzőétől: a mellérendelés nem uralkodik el stílusában.

Krúdy mondatai hosszúak, mind a mondat egész, mind a mondat egység adatai ezt mutatják. Expresszív mondatformái erős lírai töltést hordoznak azért, hogy hosszú mondatai mintegy lágyan egymásba folyva hömpölyögnek. Mondatformálásának mennyiségi adatai sokban Jókaiéhoz állnak közel.

Kaffka Margit dekoratív mondatformálására a hosszú mondatok, hosszú bekezdések, a sok mellérendelő forma kedvelése jellemző. (Mélységi mutatója ennek megfelelően néki a legalacsonyabb.)

Észrevehető továbbá a szerzők egyes szövegeinek különbségei is, a szövegek hangvételének, művészi megoldásainak különbözősége sokszor a számadatokban is megmutatkozik. Kaffka Margit „Neuraszténia” című elbeszélését — első „Nyugat”-beli írása volt ez — kísérletnek tekintette (A magyar irodalom története. Bp., 1965. V, 221), nem vette be kötetébe. Ez a beteg lelki állapotot ábrázoló félelmetes, homályos vízió bekezdésekre alig tagolódik, mondat egységeiben egymásra halmozódnak a szavak (Ka 2). Adatai szélsőségesebbek a többi Kaffka-novelláénál. Megmutatkoznak a számszerűségben a különbségek Krúdy „mikszáthos” (K 1—2) és későbbi, a Szindbád-kötetbe tartozó novellái között is. „A fehér lábú Gaálné”, „A hóbertos Kaveczky” mutatói közel állnak a mikszáthi adatokhoz. Nagyon hosszú mondat egészekből és szélsőségesen terjedelmes bekezdésekből áll az időrendben az öt közül legkésőbbi Krúdy-novella (K 4), „A szivalakú hölgy titka”. Még kevésbé cselekményes, mint a többi Szindbád-novella, még inkább lírába, hangulatba oldja a benne rejlő epikai anyagot. A legkiegyenlítettőbb az öt Petelei-novella mondat szerkesztése, nagy, rapszodikus eltéréseket nem mutat.

Mindhárom szerző művészetében fellelhetők az irodalomtörténet szerint az impresszionista ábrázolásmód bizonyos elemei. Tiszta impresszionizmus nincs, különösen nincs az irodalomban, s ha volna is, jegyei komplexebben érvényesülnének, semmint, hogy mondattani sajátosságok kvantitatív vizsgálatával kimutathatók volnának. Mégis: felismerhetők irányzati je-

gyek a közlésformák arányaiban, a mellérendelés, a laza mondatkapcsolás kedvelésében. Mindez Kaffka Margit szövegeiben mutatkozik legjellegzetesebben, nyomai Peteleinél is észrevehetőek. Krúdy „eltérései”, adatainak Jókaiéval való rokonsága stílromantikus hangnemű (vö.: Czine Mihály fejezete: A magyar irodalom története. Bp., 1965. V, 375), egyéni, mert igazán semmilyen irányzathoz nem köthető írásművészetének jellemzőiként minősíthetők.